

**“IŞIKLI KIYILARDAN” SONSUZA KARIŞMAK:
DENİZİN ÇAĞIRIŞI ROMANININ YALNIZLIK VE
YABANCILAŞMA İZLEKLERİ EKSENİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Blinding From “Lighted Coasts” to Eternal: An Evaluation of
The Novel “The Call of The Sea” on The Axis of Lonely and
Alienation Tracks

Öz: İnsan; dünyaya geldiği andan beri ne istediğini, nereden gelip nereye gittiğini ve yaşamını anlamlı kılan şeyi ya da şeyleri anlama çabası içinde olmuştur. Doğmak ve ölmek arasındaki yaşam döngüsünü kavrayabilmek ve bu döngüyü daha anlamlı hale getirmek için ise kişinin önce varlığının anlamını kavraması lazımdır. Kişi, varlığının anlamını kavradıkça ve toplum içinde yerini buldukça yaşamı anlam kazanacaktır. Eğer bu anlamı kavrayamaz ise boşluk ve yalnızlık hissi ile donanacaktır. Kişinin yaşadığı derin yalnızlığın onu yabancılaşmaya ve tükenmeye itmesi kaçınılmazdır. Özellikle yalnızlık ve ardından gelen yabancılaşma durumu, onun yaşamını kökten değiştiren olgulardır. Yalnızlık duygusu ile kendini toplumdaki yalnız insan, yabancılaşma evresinde kendini artık dış dünyanın bir parçası olarak göremeyecektir. İnsanın toplum içinde ve kendi içinde verdiği bu var oluş mücadelesi, birçok araştırmaya ve edebi esere konu edilmiştir. Bu çalışma, söz konusu mücadelenin sonundaki yalnızlık ve yabancılaşmanın altındaki sebepleri irdelemek amacıyla yapılmıştır. Böylece, bilinmezliğini koruyan insan zihninin derinlerinde yaşananlar ortaya çıkacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yalnızlık, yabancılaşma, var oluş, yaşam döngüsü, anlam arayışı.

Abstract: From the moment he/she was born, man/woman has been in an effort to understand what he wants, where he came from, where he is going, and what makes his/her life meaningful. To understand the life cycle between being born and die, and to make this cycle meaningful, person must firstly understand the meaning of one’s own existence. When a person understands the meaning of his/her own existence and finds his/her place in society, her life will gain meaning. If person does not understand this meaning, he/she will be equipped with feelings of emptiness and loneliness. It is inevitable that a person’s deep loneliness will push him/her to alienation and exhaustion. Especially loneliness and subsequent alienation are phenomena that radically change him/her life. A person who isolates himself/herself from society with the feeling of loneliness will not see himself/herself as a part of the outside world in the alienation phase. This struggle for existence of woman/man in society and within himself/herself has been the subject of many researches and literary works. This study was carried out in order to examine the reasons behind the loneliness and alienation at the end of the said struggle. Thus, what is experienced in the depths of the human mind, which remains obscure, will be revealed.

Keywords: Loneliness, alienation, existence, lifecycle, search for meaning..

SANAT
VE — JOURNAL OF ART AND
ICONOGRAPHY
İKONOGRAFI
DERGİSİ

3 sayı / yıl
2022 yılı / s.14-15

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Burçak ANKUT BOZO

Erzurum Teknik Üniversitesi,
Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim
Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi

*Master Student, Erzurum Technical
University, Turkish Language and
Literature Master Student*

ankutbozoburcak@gmail.com

ORCID
0000-0002-8863-7975

Gönderim Tarihi ~ Received

01. 06. 2022

Kabul Tarihi ~ Accepted

15. 09. 2022

Yayın Tarihi ~ Published

26. 09. 2022

Atıf / Citation

Ankut Bozo, B. (2022). “Işıkli Kıyılardan” Sonsuza Karışmak: *Denizin Çağırışı* Romanının Yalnızlık ve Yabancılaşma İzlekleri Ekseninde Değerlendirilmesi. *Sanat ve İkonografi Dergisi*, (3): 14-26.

Araştırma Makalesi

~
Research Article

Giriş

İnsanı etkileyen ve dönüştüren birçok durum, onun hayat akışına yön verdiği gibi aynı zamanda edebi eserlerde de yerini bulmuştur. İnsanın iç dünyası, hala bilinmezliğini sürdürmektedir. Bu bilinmezlik irdelendikçe insan önce kendini sonra da toplumu daha iyi anlayacaktır. Söz konusu bilinmezliğe ışık tutan eserlerden biri de araştırmamıza konu olan Kemal Bilbaşar’ın yazdığı “Denizin Çağırışı”dır.

Toplum gerçeklerini anlatırken sanatta gerçekçiliği benimseyen yazar, eserlerinde geleneksel sanat değerlerini kullanmayı da ihmal etmemiştir. Böylece halkın gerçekliğini halkın ifade biçimi ile zenginleştirerek anlatmıştır.

Yazarın 1943 yılında yayımlanan ilk romanı olma özelliğini taşıyan *Denizin Çağırışı*, ilk yayımlandığı dönemde değeri anlaşılamamış bir eserdir. Eleştirmenlerin ve okurların esas değerini fark edemediği roman, perde arkasında kalmış önemli bir eserdir (<https://oggito.com/icerikler/denizin-cagirisinda-varolusun-gizemi/63363>).

Öğretmen kökenli bir yazar olan Kemal Bilbaşar’ın *Denizin Çağırışı* isimli eseri, toplumsal ilişkilerde çoğu kez fark edilemeyen psikolojik yabancılaşma kavramı üzerine kurulmuş bir romandır. Romanda kasabada öğretmenlik yapan genç bir adamın çocukluğundan gelen imgeler ile nasıl yaşamaya çalıştığına ve var olma mücadelesi verdiği tanık olunur. Önce babanın ve annenin kaybı, çocukluktan gelen ilk imgeler, daha sonra heves ile başladığı öğretmenlik hayatının kasabada alt üst oluşu öğretmeni yalnızlığa sürükler. Sonrasında benliğini ele geçiren yabancılaşma hissi onun hayat akışını geri dönülmez bir biçimde değiştirecektir. Tüm bu süreçte roman kahramanının birer birer çözdüğü gizemler, onun eksik yanını ortaya çıkaracaktır.

Bu makalede *Denizin Çağırışı* isimli romandaki yalnızlık ve yabancılaşma izlekleri incelenecek ve bu hislerin insan hayatına getirdikleri, kahramanın şahsında irdelenecektir.

Roman, bir kasabada öğretmenlik yapan kahramanın bir gece vakti İzmir’e gelmesi ile başlar. İzmir’e gece gelmek ürkütücüdür çünkü kahraman, tıpkı babası gibi karanlıktan korkmaktadır. İlerleyen satırlarda bu karanlık korkusunun ve İzmir’e gelişinin sebepleri kahramanın kendi anlatımı ile ortaya çıkar. Kahramanın babası denize atlayarak intihar etmiştir. Aslında deniz kıyısında gezmekten bile korkan babanın ölümü ve de böyle bir ölümü ne sebeple tercih ettiği sır olarak kalmıştır.

Kahramanın annesi; babasının uyuyamamaktan, karanlıktan ve deniz kenarında dolaşmaktan ürktüğünü anlatmıştır. Bu korku, en sonunda denizde boğularak ölmekle sonuçlanmıştı (Bilbaşar, 2020, s. 13).

Ayrıca hali vakti yerinde bir adam ve mutlu bir aile iken bu intiharın neden gerçekleştiği de anlaşılamamıştır. Babanın ölümünden sonra boşluğa düşen kahraman, annesine sığınır. Zengin bir aile iken yoksulluk çekmeye başlayan anne oğulun evinden mutluluk ve neşe eksik olmaz. Anne, zengin evlerinde çamaşıra gitmediği zamanlar oğluna kalın çoraplar örerken masallar anlatır. Anne oğulun ilişkisi ne kadar mutluluk ile sürse de kahramanın içindeki boşluk ve özlem devam eder. Annenin ölümüyle bu boşluk duygusu artmaya başlayacaktır.

Öğretmen okulundan mezun olan kahraman, bir kasabada öğretmenlik yapmaya başlar. Başlangıçta büyük umutlarla başladığı mesleğini kasaba halkı ve kasabanın ileri gelenlerinin engellemeleri ile yapamaz hale gelir. Kasaba doktorunun tavsiyesi ile bir gün oradan çıkar ve romanın başında bahsedildiği gibi İzmir’e Hamit isimli bir arkadaşının yanına gelir. İzmir’i seçmesinin sebebi annesinin anlattığı masallardaki düşleri orada yaşama isteğidir. Çocukluğunun

huzurlu zamanlarını bu sayede yaşatacağını düşünen kahraman, huzur nesnesi olan annesine de kavuşmuş gibi olacaktır.

Kahraman, İzmir’i ışıklı kıyılarıyla, ölmüş bir zamanın izlerini taşıyan bir şehir gibi görmektedir. Tapınaklar, eskiden kalan her şey şu an yıkılmış da olsa bu yer onun için büyüsunü korumaktadır. Annesinin ona anlattığı masallarda hayal ettiklerini, İzmir’de bulacağını düşünmektedir (Bilbaşar, 2020, s. 12).

Büyük umutlar ile İzmir’e yerleşen kahraman, annesinin anlattığı masallardaki peri kızlarına benzeyen sarışın kadını bulma hayali ile yaşar. Hamit’in yardımı ile bir ailenin yanına pansiyoner olarak yerleşen kahraman, bir zaman sonra kendini evin kızı Zehra’ya yakın hisseder. Ne var ki Zehra sarışın peri kızlarına benzememektedir. Zehra ile kahramanın arasındaki nişan, büyüü bozmaya yetecektir. Sınır hissi ile bunalan kahraman, Zehra ile birbirlerini anlamayacaklarını düşünür. Bu sıkıntılı anlardan birinde karşısına daha önce otelde çıkan ve kendisini hademe sanan sarışın Adalet ve onun arabacı kardeşi ile tanışır. Adalet ile sevgi dolu günler geçirdiğini zannederken hem arabacı kardeş hem de Adalet tarafından dolandırılır ve parası bitince de kovulur.

Mazeret bildirmeden kasabadan ayrılması ve mesleğine devam etmemesi sebebi ile öğretmenlikten atılır ve parasız bir biçimde sokaklarda kalmaya mecbur olur. Adalet ile yaşarken Zehra ile olan nişanı da atmıştır. Bir gün, tütün fabrikası işçileri arasında eski nişanlısı Zehra’yı görür. Nişanı attıktan sonra Zehra ile ailesi mahalleden taşınmaya mecbur olmuştur. Kahraman, Zehra’ya sarkıntılık edildiği sırada onu korumak istemiş ve Zehra tarafından ağır hakarete uğramıştır. Yaşadıklarına dayanamayan kahraman, tıpkı babası gibi denizin çağırışına uyarak intihar etmiştir.

Yukarıda eserin daha iyi anlaşılması için olay örgüsünden kısaca bahsedilmiştir. Araştırmamızın asıl konusu olan yalnızlık ve yabancılaşma izlekleri böylece daha iyi anlaşılacaktır.

1. İçinin Karanlığına Işık Arayan Kahramanın Öyküsü: Denizin Çağırışı/ Çürümenin Başlangıcı: Yalnızlık

“Çıktığın yolda, bugün yelken açıp yapayalnız
Gözlerin arkaya çevrilmeyerek, pervasız
Yürü! Hür maviliğin bittiği son hadde kadar
İnsan âlemde hayal ettiği nispette yaşar.”

Roman kahramanının yalnızlık duygusu ilk olarak babasının ölümü ile başlasa da bu dönem, babası ile özdeşleşip annesine sığındığı ve bu duyguyu bu şekilde sağaltmaya çalıştığı bir dönemdir. Büyüdükçe babasına benzetilen kahraman, bu benzerliğin dozunu artırmak için karanlık korkusu edinir ve uykuya düşman olur.

Kahraman, ilk çocukluk günlerinde babasına sadece görünüş olarak değil de ruh olarak da benzemek için uykunun ve karanlığın düşmanı olmaya karar vermiştir (Bilbaşar, 2020, s. 13).

Kahramanın bu tutumu sadece babasına duyduğu özlem ile açıklanamaz. Kahraman, ölümü hala gizemini koruyan babasını anlamak için onun duygularını yüklenir ve aslında başka bir deyişle babasının sıkıntılarını bu şekilde dindirmek ister.

“O zamanlar, anne-babamızla nasıl ayrı olacağımızı ve aynı zamanda da bağlı olacağımızı öğrenmemiştik. Bu masum yerde, muhtemelen düzelterek veya paylaşarak onların mutsuzluklarını dindirebileceğimizi hayal ettik. Eğer biz de taşırırsak, onlar tek başlarına taşımak zorunda kalmayacaklardı. Fakat bu hayali bir düşünce şekliydi ve sadece daha çok mutsuzluğa sürüklüyordu” (Wolynn, 2020, s. 80).

Kahraman, babası hayatta olmasa da annesinden duyduğu kadarı ile onun rahatsızlıklarını öğrenmiş ve ölmüş babasını daha iyi anlayabilmek için onun rolüne bürünmüştür. Alıntılanan kısımda da belirtildiği gibi böylece ebeveyn bu sıkıntıları tek başına taşımak zorunda kalmayacaktır. Kahraman, zaman geçtikçe bu düşünce biçiminin bir mutsuzluğu da beraberinde getirdiğini anlayacaktır.

“Eğer mümkün olsaydı ilkin ben, artık tümüyle bir soyaçekim meselesi saydığım bu karanlıktan ve uykudan korkma ruh halinden kendimi silkip çıkarmayı başaracak, içimin genç aydınlığında birtakım kara lekeler peydahlanmasına ve o lekelerin günden güne çoğalarak ruhumu sonsuz bir karanlığa mahkûm etmesine izin vermeyecektim” (Bilbaşar, 2020, s. 14).

Burada, edinilen davranışlardan artık kurtuluş olmadığını anlayan kahraman, bunu bir soyaçekim meselesi sayar. Bu durumun gençliğine gölge düşürdüğünü fark eder. Aslında kişi, atalarının duygularını isteyerek edinmeye yönelse de bu aynı zamanda bir soyaçekim meselesidir. İçinde bulunduğu hiçbir yere ait olmama ve sığamama hali, onun iradesi dışında gelişen ve büyüyen bir karanlığa dönüşecektir. Bu karanlıktan kurtulmak için yaptıkları ise onu dönülmez bir noktaya sürükleyecektir. Kolektif bilinçdışından gelen ve kişiye atalarından aktarılan genler, kahramanın karanlığının ana noktası olmuştur. Çünkü bunlar, fark edilmeden edinilen ve temeli binlerce yıl öncesine dayanan eğilimlerdir.

“Kolektif bilinçdışı, Jung’un birincil imgeler diye adlandırdığı gizil imgeler topluluğundan oluşur. Bu imgeler psişenin ilk gelişim aşamasını oluşturur ve insana atalarından aktarılırlar. Yalnız insanlık tarihinin değil, insan öncesi evrimin de ürünüdürler. Bu irksal imgeler insanın vaktiyle atalarının geliştirmiş olduğu davranışlara benzerlik göstermesine neden olan eğilimler ve gizil güçlerdir” (Geçtan, 1998, s. 176).

Kasaba doktoru; 33 yıllık baskı döneminin atalarımızı etkilediğini, onları ölüm korkusu içinde yaşattığını ve bu korkularla yaşayanların da bilinçlerinin bundan etkilendiğini söyler. Kahramanın korkularının da atalarının genlerinden taşınmış olabileceğini ifade eder (Bilbaşar, 2020, s. 26).

Kasaba doktoru, bu sebeple kahramanın korkularını daha baştan hisseder. Bahsettiği, Jung’un kolektif bilinçdışı kavramıdır. Buna göre atalarının korkularını ve kaygılarını taşıyan gelecek nesiller, bunun sebebinin geçmişten gelen yaşantıların kodlandığı genlere bağlamalıdır.

Ataları bir yandan istibdat yıllarının baskı ortamıyla mücadele edip bir yandan savaş yıllarının ezici şartlarıyla yaşamaya alışmış kahraman için şimdiki ezginliği ve hayata bağlanamayışı ona artık normal gelecektir. Tüm bu şartların sonucunu genlerinde taşıdığına inanacaktır (Bilbaşar, 2020, s. 83).

Baskı yıllarının karanlığını ruhunda taşıyan atalarının kanından gelen kahraman, tüm yıkılmışlıklarını hayat cevherlerinin gelişmemesine bağlar. Hayatında hangi değişikliği yaparsa yapsın aslında hep aynı yerde olmasının sebebi bu bilinçdışında olanların etkisidir. Babasının travması ile bütünleşen kahraman, bunu bilinçli olarak yapmasa da onun hayat tecrübesini kendi yaşantısına aktarmıştır.

“Ebeveynlerden biri ile birleştiğimizde, bilinçsiz olarak genellikle olumsuz olmakla beraber o ebeveynin hayat tecrübelerinin bir özelliğini paylaşırsınız. Belli durumları ve koşulları, bizi özgür bırakabilecek olan bağlantıları yapmadan tekrar ederiz veya yeniden yaşarız” (Wolynn, 2020, s. 80).

Kahramanın bilinçsizce üstlendiği yaşantıları tekrar etmesi birleşilen ebeveyn ile ilgilidir. Burada birleşilen ebeveyn baba olduğu için kahraman, onunla özdeşleşmiştir, anne ise onun

huzur sığınağı olarak varlığını sürdürmüştür. Kahramanın isteği babasını yüklerinden kurtarıp onunla bütünleşmek idi. Annesinin ölümü ise babası üzerine edindiği bilgilerin ve huzur sığınağının sonsuza kadar yitimini beraberinde getirmiştir.

Annenin ölümü, yalnızlık duygusunu biraz daha derinleştirmeye başlamıştır. Artık, kahramana babasından bahsedecek kimse kalmadığı gibi ona masallar anlatıp sevgi gösterecek kimse de yoktur. Kahramanın bundan sonra sığınacağı kişi annesinin masallarındaki “sarışın kadın”dır. Hayatının bundan sonraki evrelerinde etrafındakilerle gerçek ilişki deneyimleri yaşamaya çalışsa da aslında zihninde hep sarışın kadın olacaktır.

Masallarda anlatılan peri padişahının kızı, kurtuluş günlerinin bir tanrıçası olarak görülen sarışın kadındır. Kurtarıcı olarak görülen sarışın kadını bulursa muradına ereceğini düşünen kahraman, bu kadını İzmir’de araması gerektiğine emin bir şekilde gözyaşları içinde yatağından doğrulur (Bilbaşar, 2020, s. 39).

Huzur nesnesi artık sadece sarışın kadın olmuştur. Kahramanın yaşadığı her deneyimin sonunda aslında hala sarışın kadını arayıp onu özlediğini ve en önemlisi de onu çocukluk döneminin özgür haz zamanlarına taşıyan bir imge olarak gördüğünü anlarız. Kahramanın yaşamış olduğu durum, tam olarak Adler’in şu tespitinde gizlidir:

“Hayat planı’ ve ‘düşünce’ karşılıklı olarak birbirini tamamlamaktadır. İkisinin de kökleri, çocuğun deneyimlerinin sonucunu söz ve kavramlar ile ifade edemediği bir evrede bulunur” (Adler, 2002, s. 22).

“Bir insanın devinimlerinin yöneldiği amaç, o insanın çocukken dış dünyadan aldığı izlenimlerin etkisi altında gelişip ortaya çıkar” (Adler, 2006, s. 41). Çocuklukta deneyimlerinin sonucu olarak kahramanın hayatta kalmak için tek dayanağı annesinin masallarındaki peri kızlarının bu dünyadaki hali olan kadındır. Hayatı boyunca da bu kadınla karşılaşmak için hazırlanacaktır. Düşünceleri artık bir hayat planı haline gelmiştir.

Kahramanın hayat planı haline gelen düşlerinin dekoru aslında onun büyüdüğü evdir. Evinde özgür ve huzurlu düşler kuran kahraman, aynı huzuru kasabanın derme çatma odasında bulamaz. Buna rağmen o sıkıntılı ortamda bile düşlerindeki sarışın kadını ve annesini hatırlayarak hayatına devam eder. Aynı şekilde, kaldığı otel odası ve pansiyoner olarak kaldığı evde de kahramanı ayakta tutan çocukluk düşleridir.

“Geçmişin tiyatrosu olan belleğimizin dekoru, kişileri baskın rolleriyle korur. İnsan bazen zaman içinde kendini tanıdığını sanır, oysa tanıdığını sandığı şey, varlığın durağanlık kazandığı mekânlar içindeki bir dizi bağlanmalardır yalnızca; geçip gitmek istemeyen varlığın, geçmişte bile, yitirilen zamanın peşine düştüğünde, zamanın akışını ‘durdurmak’ isteyen varlığın. Mekân, peteklerinin binlerce gözünde, zamanı sıkıştırılmış olarak tutar” (Bachelard, 1996, s. 36). “Doğduğumuz ev, bizi barındıran çatı olmaktan çok, düşleri barındıran bir çatıdır” (Bachelard, 1996, s. 43).

Kahramanın doğduğu ev dışındaki mekânlar onun yalnızlık duygusunu pekiştirmiştir. Öncelikle öğretmenlik yapmak üzere gittiği kasabada hayalleri engellenmiş ve tüm planları boşa gitmiştir.

“Ya benim programlarım? Hey zavallı projeler! ‘Beyaz Zambaklar Memleketi’ benim kasabamı kıskanacaktı. Ve bu üstünlük benim eserim olacaktı. Okulun yıkık duvarına bir taş koyduramayan zavallı tüysüz delikanlının mumdan cenneti, mumya suratlı milli eğitim memurunun ve topal kaymakamın uğursuz ellerinde nasıl da eriyivermişti. Onlara her

başvuruşumda sorumluluk, tahsisat ve ‘çizmeden yukarısı’ karşıma dikiliyordu” (Bilbaşar, 2020, s. 18).

Kahramanın bulunduğu yere “benim kasabam” demesi aslında yerine kök salma çabasını işaret etmektedir. Engellemeler yüzünden o “mumdan cennet” erimiştir. Artık geriye dönüp düşler kurabileceği bir çatı ve kucağında hayaller kurabileceği annesi de yoktur. Derinleşen yalnızlık duygusu onu sarışın kadının hayaline daha çok bağlamaktadır.

Kahramanın kasabanın ileri gelenlerinden gördüğü bu tavır, kendini daha da yalnız hissetmesine sebep olmuştur. Normal şartlarda toplumun bir parçası olan kişinin onunla bir iletişim halinde olması beklense de sözü edilen “çizmenin yukarısı” kahramanın kendini yalnızlığına daha da hapsetmesine sebep olur.

“İnsanın temel kişiler arası görevi, aynı anda hem ilişkinin bir parçası olmak hem de ilişkinin dışında kendisiyle olmak. Yani insan teki olmakla, bir toplumun üyesi olmak, ikisi aynı anda, bir arada yaşanan ana hususiyetler. Mütemediyen bu ikisi arasında raks ediyor varoluşumuz” (Göka, 2020, s. 20).

Kahraman ise bir ilişkinin parçası olmaktan uzak, görevini hakkıyla yapmasına izin vermeyenlere kızgın bir şekilde mütemediyen kabuğuna çekilir. Kasabada iletişim kurabildiği tek kişi, kendi gibi bu insanlara ayak uyduramayan doktordur. Doktor, tazminat korkusu ile kasabadan ayrılamasa da öğretmen olan kahramana kasabadan kaçıp kurtulmasını öğütler. Kahramanın İzmir’e taşınma hayali de bu şekilde ortaya çıkmış olur.

“İstem, yetersizlik duygusundan kendini sıyrıp bir yeterlilik duygusuna ulaşma yolunda ruhta algılanan bir kıpırtıdır. Böyle bir amacı göz önünde bulundurup ona erişme çabasını ‘istemek’ diye nitelendirmekteyiz. Her isteyle, bir yetersizlik duygusuyla ilgilidir, insanda bir doyum, bir hoşnutluk, bir yeterlilik sağlama eğilim ve dürtüsünün doğmasına yol açar” (Adler, 2006, s. 50).

Kahramanın kasabadan çıkma “istemi”ni bir sınırsızlık arzusu olarak nitelendirmemiz mümkündür. Kasabada alışkın olduğu yuvayı bulamayan ve doktorun önerisini dinleyen kahraman, yer değiştirme arzusu içine girmiştir. “Sartre’a göre gelecek planlarımızda bilinçlilik vardır. Gelecek planlarımızdaki isteklerimiz birer göstergedir. İstemek diye adlandırılan seçimlerin göstergesidir” (Akdeniz, 2017, s. 45).

Kahramanın doğduğu yerde artık bir ailesi ve evi yoktur, kasabada yarenlik ettiği dostları ya da gerçekten fayda sağlayabildiği öğrencileri de yoktur. Onun yanında sadece yalnızlığı vardır. Bu duygu kahramanı mekân değiştirmeye itmiştir. Bu mekân değişimi kahramanın gelecekteki isteklerinin göstergesidir.

İzmir’e bir gece vakti varan kahraman, yalnızdır. Arkadaşı Hamit, onu almaya gelmemiştir. Ter içinde etrafta bir insan ya da vasita arayarak yürürken bir arabanın önüne atlar. Arabacı başka müşterisi varken onu almak istemese de karanlık korkusu yüzünden arabaya alınmak için ısrarcı olur. Gece gezmesinden dönen bir başka müşterinin de olduğu arabaya binmeye başlar. Kendisini öğretmen değil de bir gazeteci olarak tanıtır. Çünkü öğretmen olarak da var olamamıştır. Derin bir yetersizlik duygusu içindeki kahraman, arabacıya karşı küstah bir tavır takınır ve bu tavrı sebebiyle arabacı tarafından aşağılanır. “Belki mayamda bozukluk vardı. Belki de ben gerçekten hasta yaratılmış bir adamdım. Ama hiç kuşkusuz beni hasta ve zavallı yapmakta o kasabanın büyük günahı vardı” (Bilbaşar, 2020, s. 17).

Kahraman, kendi durumunu daha da kötüleştiren kasabayı suçlarken aslında içten içe bu durumun babasından kaynaklandığını düşünmektedir. Küçük düşmesinde direkt olarak

babasının payı olduğunu, babası karanlıktan korkmasaydı onun da karanlıktan korkmayıp yürüyebileceğini, haliyle arabaya binmeye ihtiyacı olmayacağını düşünür. Tüm bu öfkeyle annesine kötü sözler söyleyen arabacıya karşılık o da içinden babası için benzer şeyler söylemiştir (Bilbaşar, 2020, s. 24).

Önce kendini suçlayan kahraman, daha sonra kasaba şartlarına ve babasına öfkelenir. Babası gibi karanlıktan korkmasaydı sokaklarda güvenle yürüyebileceğini düşünür. Aslında bütün bu düşünceler kahramanın yalnızlık duygusunun derinliğine de işaret etmektedir. Kahraman-anlatıcı, kimse ile sağlıklı ilişki kurmayı başaramayan ve aslında bunu kabullenmiş bir insan olarak hislerini sürekli kendi içinde değerlendirir. Duygularını tam olarak kimseye açamaz. İlerleyen bölümlerde kısmen de olsa defter aracılığı ile Zehra'ya ifade ettiği hislerini, Zehra ile yüz yüze geldiğinde yansıtamayacaktır.

Otele girdiğinde de değersizlik duygusu ve yapma bir büyüklenme ile kendini gazeteci olarak tanıttacaktır. Aynı zamanda kıyafetleri ve bavulunun eskiliği yüzünden de utanacak ve otel hademesini kâtip ile karıştırdığı için hayıflanacaktır:

“Bahşişi alarak eğildi. Bana banyonun yerini tarif etti. Bir an durakladıktan sonra, yarın otel kâtibine yazdırmak için adresimi verip vermeyeceğimi sordu. Bu soruşta bavulumun buruşuk suratından daha ağır bir ihtar vardı: Otel hademesini kâtip sanacak kadar görgüsüz olduğumu bu adam anlamış olmalıydı. Hey gidi kasaba, beni ne hallere koymuşsun?” (Bilbaşar, 2020, s. 31).

Hem değersizlik algısı hem de büyüklenme duygusu kahramanın hayata karşı kendini savunma biçimidir. Kendini ısrarla gazeteci olarak görmek isteyen kahraman, düşüncelerinin gazete sayfalarında yer almasını da istemez. Çünkü gazeteler okunduktan sonra buruşturulup atılacaktır. Onun yazacağı sözler, düşüncelerinin tezahürüdür ve daha kalıcı olmak zorundadır. Kahramanın yitip gitme ve içinde bulunduğu karanlığa hapsolme duygusu onu böyle düşüncelere itmektedir. Onun yaşayacakları bir iz bırakmalıdır.

Kahraman, düşüncelerine tapan biriydi ve gazetecilik yapsa da düşüncelerini gazetede yayımlamak niyetinde değildi. Okunduktan sonra buruşturulup atılacak bir kâğıt parçasına düşüncelerini aktarmaktan sakınıyordu. Onun yazdıkları bir felsefi ayet gibi korunmalıydı (Bilbaşar, 2020, s. 32).

Düşüncelerine tapan bu adam, bu sözleriyle aslında bir bakıma toplum dışında kalma isteğini de ifade etmektedir. Bütün bu düşüncelerden sonra otelin banyosundaki aynada yine eski düşlerinin izine rastlayacaktır.

Duvarda bulunan buğulanmış ayna, ona çocukluk günlerinde annesinin anlattığı masalları hatırlatır. Annesinin çamaşıra gitmediği günler hem örgü örüp hem de masal anlattığı o kaygısız günler, bu aynanın nemli yüzünde gizli gibidir. Soğuktan değişik buz şekilleriyle bezenmiş cama bakarken masal kahramanlarını hayal eden kahraman, aynaya baktığında da aynı şeyi düşünür (Bilbaşar, 2020, ss. 33-34).

Buradaki ayna metaforu oldukça önemlidir. Dışa karşı bir kabuk yaratmaya çalışıp yalanlar söyleyen kahraman, otel banyosundaki aynada çocukluğunu ve kendisi için asıl olanı tekrar hatırlar. Annesinin hayatta olduğu günlerde kendini bu kadar yalnız hissetmediğini ifade eder. Çünkü annesi varken şefkat ve güven vardır. Anlatılan masallarda kendini arayan ve düşler kuran bir çocuk vardır. Şimdi ise o, annesinin ve masallarının olmadığı bir dünyada derin bir yalnızlık ile yaşayan adamdır. “Yapıtın çeşitli sayfalarında ayna, bazen bir yansıtmaya nesnesi olarak bazen bir kahramanın kendini sevmesi olarak ve bazen de kınılarak bir öfkenin çıkarıldığı araç olur” (Algül, 2014, s. 24).

Ayna, bu kısımda öğretmenin kendi gerçeğini yansıtan bir nesne olma özelliği taşır. Otele ilk geldiğinde ayna karşısında kendini beğenen öğretmen, ayna ile ikinci karşılaşmasında kendi gerçeğini görür. Yoksunluk içinde bir adam olduğu gerçeğiyle yüzleşir. Ardından yaşayacağı acı bir tecrübe, onu yine karanlığın içine çekecektir.

Otelde karşılaştığı sarışın kadın, kahramanı heyecanlandırır. Kadın onu kıyafeti sebebi ile hademe sanır. Değersizlik algısı baskın olan kahraman, ona bir çiçek yaptırır ve odasına giderek onunla tanışmak ister. Kendisinin bir gazeteci olduğunu ekleyecektir. Sarışın kadın, onu yine hademe sanarak çiçekleri elinden alır. Kahramana da bahşiş verir. Bu duygu, kahramanı bir kere daha çözülmeye sürükler.

“Bugün o olaydan bahsederken bile yüzümün kızardığını, avucumda acıtan bir yanıklığın peydahlandığını hissediyordum. Ama şunu hemen söyleyeyim ki tüm gelmiş geçmiş olaylara rağmen, o yirmi beş kuruşu, anne yadigarı gümüş bir yüzük ile birlikte, aynı kutu içinde saklıyorum. Bana göre bir yirmi beşlik bu kadar pahalıya kazanılmamıştır” (Bilbaşar, 2020, s. 48).

Ulaşma hayali ile yaşadığı kadından kendisine kalan para, tıpkı annesinden kalan yüzük gibi anlamlıdır artık. Annesi de sarışın kadın da hayaldir ve kahraman bu hayallere bir daha asla ulaşamayacaktır. Kutunun içine hapsettiği huzur ve aidiyeti yanında taşıyacaktır.

Buraya kadar olan bölümde önce baba sonra anne kaybının ve kahramanın doğduğu evden uzaklaşmasının yarattığı yalnızlık ele alınmıştır. Kasabada kahramanın bir türlü sığamadığı yaşantı sonucu mekân değiştirme arzusunu ve değiştirdiği ilk mekânda da hem değersizlik algısını hem de yalnızlık duygusunu körükleyen olaylar aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu noktada yalnızlık, kahramanın yaşam akışına gölge düşüren ve onu içten içe çürüten bir kavram olarak yansıtılmıştır. Bundan sonraki aşama, kahraman için geri dönüşü olmayan olayların başlayacağı yabancılaşma aşamasıdır.

2. Kimlik Yitimi ve Kopuş: Yabancılaşma

Yabancılaşma kavramı üzerine birçok değerlendirme yapılmasına rağmen bu kavram üzerine net bir şey söylemek zordur. Hegel, Marks, Sartre gibi düşünürler farklı bakış açıları ile bu kavrama açıklık getirmeye çalışmışlardır.

“Marx dünyada kendimizi gerçekleştirmek için önemli olan şeyin düşünce değil, bilinçli üretim faaliyeti (emek) olduğunu ileri sürer. Hegel, insan faaliyetini sadece bilginin farklı aşamalarının dışavurumu olarak ele alıyordu. Bu onu insan faaliyetinin gerçek sonuçlarına karşı körleştirdi” (Dan, 2019, s. 28). “Varoluşçu yazımda ise aksine, kavram öncelikle modern toplumda yaygın ama ona özgü olmayan psikolojik, hatta belki de ruhsal bir rahatsızlığa işaret etmek için kullanılır. Yabancılaşma aslında insanlık durumunun belirtisidir” (Sayers, 2018, s. 20).

Marksist düşünceye göre kapitalizm karşısında tek tipleşen insan, kendine yabancılaşmış mekanik bir hale gelecektir. Mekanikleşen insan ise sadece ürettiği ile değer kazanacak, bir yuva hissi ile yaşayamayacaktır. Romanda kahramanın hem toplumsal ve ekonomik açıdan hem de psikolojik açıdan kendini ifade edemediğini, dahası kendini hiçbir şekilde yetkin ve tam hissedemediği görülmektedir. “Lukács’a göre, kapitalizm, yani ‘genelleşmiş meta üretimi’, hem nesnel hem öznel yönleri olan ve toplumun ‘bütün dışsal ve içsel yaşamını’ bir ‘şeyleşme’ye maruz bırakan bir süreçtir” (Osmanoğlu, 2016, s. 83).

Bu “şeyleşme” insanı yabancılaşmaya sürükleyecektir. Varoluşçu yaklaşıma göre ise yabancılaşma, ruhsal bir soruna işaret etse de bu durum insan olmaktan ileri gelir. Yani ne olduğumuzu ve nereden gelip nereye gittiğimizi sorgulamak insani bir durumdur, bunun beraberinde gelebilecek yabancılaşma duygusu da insanidir. “Bu süreç içerisinde insani ilişki ve

eylemler, insanın yaşamını yöneten şeylerin, nesnelere ilişki ve eylemlerine dönüşür” (Akdeniz, 2017, s. 16). “İnsan kendisini yaratıcı güç ve bir amaç olarak göremiyorsa; dünya, diğer insanlar ve kendisine yabancı kalıyorsa; bu insan yabancılaşmıştır” (Akdeniz, 2017, s. 19).

Sabit düşünceler ve değişmeyen beklentiler, roman kahramanının hayatını yöneten başlıca dinamikler halini almıştır. Ne olursa olsun temeldeki sabit beklentiler devam ettiği için kahramanın hayatı da belirli noktalarda tıkanıp kalmıştır. Bu da yabancılaşmayı beraberinde getirecektir.

Yabancılaşma kavramına toplumun birey üzerindeki etkisi bağlamında bakan görüşler de vardır. Bunlardan biri kamusal alandır. Kamusal alanda yaşamı devam ettirmek için edindiğimiz sorumluluklar aynen Marksist görüşte olduğu gibi bizi kendimize karşı yabancılaştırmaktadır.

“Modern bireyin yaşamı çalışma dünyasına bağlı olduğu için bireyselliğini yansıtacak bir yaşam yok olmuştur artık. Kamusal alanda yabancılaşmaya dair ilişkiler hâkimdir. Modern birey, böylesi bir alanda kendinden ve üretmiş olduğu ürünlerinden uzaklaşır. Bu durum modern bireyin, ontolojik yoksunluk halidir” (Onat, 2013, s. 47). “İnsanın doğal karakterini değiştiren ve onu, tutkuları ve tatmin edilmemiş arzularıyla yaşayan yabancılaşmış bir varlık haline getiren bizzat toplumdur” (Shayegan, 1991, s. 43).

“Kendi sonunun ölümcül tohumunu içinde taşıyan modernizm, gelecekte kendisine düşman olacak evlatlarını büyütmeyle meşgulken, bunu söylememiz imkânsızdır. Ancak insanın olumlu veya olumsuz böylesine bir ağıla kuşatılmışlığı da bir gerçektir” (Özcan, 2000, s. 100).

Alıntılanan kısımlarda da görüldüğü gibi toplum içinde yaşamaya çalışan insan, bireyselliğini zaman içinde unutarak kendinden uzaklaşır. Bu durum, yabancılaşmayı beraberinde getirir. Toplum içinde var olmaya ve yaşamını sürdürecektir dinamikleri korumaya çalışan insan için yabancılaşma kaçınılmaz bir durum olarak görülmektedir.

“Empirik psikoloji çalışmalarında yabancılaşmanın kaynaklarını, bileşenlerini ve sonuçlarını temellendirmek amacıyla bazı yaklaşımlar getirilmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımlar çerçevesinde yabancılaşmanın, her biri bireyin bakış açısını esas alan altı boyutu tanımlanmıştır. Bunlar sırasıyla güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, toplumsal izolasyon, kültürel çözülme ve kendine yabancılaşmadır” (Ertoyl, 2007, ss. 26-27).

İncelenen eserlerdeki kahraman, kendini hayata karşı yalnız ve güçsüz hissetmektedir. Ebeveyn kaybı yalnızlık duygusunu başlatmış, dış dünyada kuramadığı ilişkiler ise bu yalnızlığı daha derin bir hale getirmiştir. Hayatını bir anlam üzerine oturtamayan kahraman, zaman zaman kendi beğenmiş tavırlar sergileyerek iletişim kurduğu kısıtlı sayıdaki insanı da hayatından çıkarmıştır. En sonunda ne istediğini bilemeyen ve nasıl bir hayatın içinde yaşadığını algılayamayan kahraman, kendine yabancılaşmıştır. Tüm bunlar birden olmamış, kahramanın yer değiştirmesi ile birlikte olaylar farklı bir noktadan gelişmeye başlamıştır.

Kahramanın otelden ve sarışın kadından ayrılıp bambaşka bir mahalleye gelmesi ile bir kırılma noktası yaşanmıştır. Arkadaşı Hamit aracılığı ile bir eve pansiyoner olarak yerleşen kahraman, eski ve geleneksel bir mahallenin ucunda yer alan bu ferah havalı konağı sever.

“Pansiyoner olarak kalacağım ev, bu semtle hiçbir bağlantısı olmadığını gösterir bir tarzda, mahallenin ucunda kalıyordu ve demir bir kapı, yüksek duvarlar onun bu ayrılışını tamamlıyorlardı. Tam caminin karşısına düşmekle birlikte, evin camiye sırtını dönmüş olması dikkatimi çekmişti. Kapıdan girerken de sokakta burnuma çarpan tanrısal kokulardan farklı serin, taze bir hava bizi karşılamıştı” (Bilbaşar, 2020, ss. 52-53).

Daha ilk görüşte bu evin farklı olduğunu anlayan kahraman, yüksek bir ücret ile odayı tutar. Burada yüksek ücret detayını vermek boşa değildir. Kahraman, İzmir’e geldiğinden beri kendini olduğundan daha zengin ve yetkin göstermeye çalışmıştır. Aslında bu tutum yabancılaşmanın başlangıcı olarak değerlendirilebilir: “Toplumsal statü kazanımı ve yüksek hayat standardı onların katında temel hedef hatta ülkü konumunda olduğu için bunun dışında kalan her şey sıradandır, önemsizdir” (Sazyek, 2008, s. 19).

Alıntılanan kısımda da görüldüğü gibi kendine yabancılaşan insan, kendine adeta dışarıdan bakarak olmak istediği “yüksek” konuma erişmeye çalışmaktadır.

Kiraladığı odaya yerleşmeye çalışan kahraman, evin kızı ile ilk temasını odasına eşya seçerken gerçekleştirir. Zehra, kahramanın odası için bir tavus tüyü vermek ister.

“Hayalimi çok okşayan bu cömert teklife teşekkür ettim. Tavus tüyünü tercih ediyordum. Küçüklüğümden beri tavus tüylerini severdim. Kuran’ın müzehhep yaprakları arasında, üzüm kundaklar içinde beslemeye çalıştığım tavus tüylerini, Zümrüdüanka’ya benzetirdim. Onun parlak, yanardöner yeşili içinde, annemin ölünceye dek beklediği, ama bir türlü eremediği m u r a t gizliydi. Belki de bu murada ermek bana nasip olacaktı” (Bilbaşar, 2020, s. 60).

Kahramanın tavus tüyüne yüklediği anlam ve çocukluğundan beri bu tüyleri sevdiğini söylemesi dikkate değerdir. Tavus tüyünün parlıtlı renklerinde yine düşsel bir anlam gizlidir. Kahraman, annesinin ulaşamadığı mutluluğa kendisinin ulaşabileceğini ümit etmektedir. Üstelik bu hediye sarışın bir peri kızından değil kumral Zehra’dan gelmektedir.

Evde geçirilen ilk gecede görülen rüya, kahramana bir şeyler sezdirmek ister gibidir. Nitekim roman kahramanı da bunu şöyle yorumlar: “...Korkuyla sıçradım. Aynada tavus tüyü gene rüzgârla hafif sallanıyordu. Açık pencerede siyah kedi, fosforlu gözlerini bana dikmiş, bakıyordu ve ben bir evde, ilk gece görülecek rüyalarda annemin keramet aradığını hatırlıyordum” (Bilbaşar, 2020, ss. 67-68).

Rüyasında Zehra ile sevgi dolu bir söyleşme içinde olduğunu gören kahraman, buna o an anlam veremese de fosforlu gözlerini kendisine diken siyah kedi ona Zehra’nın “gerçek” olduğunu anlatmak ister gibidir.

Zaman geçtikçe Zehra ve ailesi ile geçirdiği günlerden mutlu olmaya başlayan kahraman, aileyle gittiği bir piknikte yavaş yavaş kasvetinden sıyrılmaya başlar. “Evet, evet, hakkı vardı. Ölüm çemberi artık gevşiyordu. Marultarlası’ndan beri ben, eski benliğimden kurtuluyordum” (Bilbaşar, 2020, s. 110). Kahramanın ölüm çemberi, çocukluğundan beri içinde bulunduğu boğuntular ve korkular idi ve o artık bunlardan kurtulacağına dair bir inancı da içinde büyütme başlamıştır.

Eserdeki bir diğer önemli nokta ayna metaforunun tekrar karşımıza çıkmasıdır. Bu defa ayna, benliği yansıtan değil öfkenin yansıtıldığı bir nesne olmuştur. Sokakta yürürken karşısına çıkan aynanın ardına takılan ve oradan ayrılmayan kahraman, onu gölge varlığı olarak görür. Eğer tüm kötülüklerin yansımaları olan bu gölge varlığından yani aynadan kurtulursa hayatın güzellikleri de kendisine kucak açacaktır (Bilbaşar, 2020, s. 105).

“Beni böyle zavallı yapan neydi? İçimdeki bu bin bir başlı ifrit nereden çıkmıştı ve neden ondan kurtulamıyordum? Zaman zaman onun benden uzaklaştığını duymuyor değildim. Ama günün birinde daha azgın kuyruğunun içimin duvarlarına çarptığını da hissediyordum. O zaman elimde olmayarak çılgınlıklar yapıyordum” (Bilbaşar, 2020, s. 107).

Kahramanın aynaya yüklediği bu anlam, onu hamalın sırtında gördüğünde iyice çığırından çıkmıştır ve aynanın kırılmasıyla sonuçlanmıştır. Eserin başında kendini beğenme, benliği yansıtma gibi işlevleri olan ayna, burada farklı bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bu kısımda aynanın kırılması, kahramanın kendi uğursuz döngüsünü kırması ve adeta şeytanından kurtulması anlamlarını taşır.

Döngüyü kıran kahramanın Zehra'ya hislerini defteri aracılığı ile açması ve aralarında süren yazışmalar bir süre her ikisini de mutlu eder ancak nişanlanmaları bu mutluluğu bozacaktır. Takılan yüzük, bir süre sonra kahramanın ruhunu da sıklıkla başlar çünkü o, bu ilişkinin düşsel ve özgür yönünü sevmiştir.

Kahramanın yolu Adalet yani oteldeki sarışın kadın ile kesişince Zehra ile olan tüm ilişkisi bozulur. Nişanı atan kahraman, parası bitince Adalet tarafından terk edilir. Bu durum, önemli bir noktaya işaret etmektedir. Kahraman, ne zaman geçmişten gelen düşlerle ilgili bir yaşantının içine girse işte o zaman sarışın kadın hayatına girmektedir. Ayna karşısında düşlerindeki peri kızını düşündükten sonra otelde sarışın kadını görür. Hamalın sırtındaki aynayı öfkeden kırdıktan sonra ferahlık hissi ile Zehra'ya açılma da kısa bir süre sonra hayatına Adalet girer. Buradan şöyle bir sonuca varmak mümkündür:

Kahraman, kendisi ile her yüzleştiğinde aslında kaçamayacağı o çember ile yüzleşmektedir. Farklı bir hayat yaşamak istese de korkuları ve boğuntuları onu sadece sarışın kadına götürmektedir.

Ne yaşadığını ve ne yaşamak istediğini artık kestiremeyen kahraman, sokaklarda yaşamaya başlamıştır. Kendine yabancılaşmanın en vurucu tarafı Adalet'in onu terk edişi olmuştur. Çünkü çocukluğundan beri içinde büyüttüğü hislere tutunması artık mümkün değildir. Artık sarışın peri kızı bile kendisini bu durumdan kurtarmayacaktır.

Tüm bu yaşananlar, kahramanı derin bir umutsuzluğa sürüklemiştir. Dünyasını alt üst ettiğini ve eskiye dönemeyeceğini anlayan kahraman, kendisiyle hesaplaşma yoluna gidecektir. Tüm bu yaptıkları ve sebep oldukları, bir gölge oyunu gibi olan dünyasını daha kalıcı bir anlamla var edip yaşamaktır. Aslında tüm bu istekleri onun henüz savrulmamış eski hayatına ait isteklerdir (Bilbaşar, 2020, s. 126).

“Tarih boyunca kendini nice kez yitirmiştir insan - dahası, öbür tüm canlılardan farklı olarak, kendini yitirme, varoluşun ormanında, kendi iç dünyasında yitme yetisi onun oluşumsal özelliğidir ve bu korkunç yitme duygusu sayesinde, insan var gücüyle harekete geçerek kendi benliğini yeniden bulmaya çabalar” (Gasset, 1999, s. 58).

Kahramanın dünyasını yıkan gerçekler, Zehra'nın da dünyasını yıkmıştır. Bununla yüzleşen kahraman, artık kendisini çağıran sesi daha açık bir biçimde duymaya başlayacaktır. Yitip gitme duygusu sonunda ona esas benliğini bahşetmiştir. “Şimdi ne yapacaktım? Nereye gidecek, nerede yatacaktım? Bu sorudan daha kuvvetli bir istifham beynimin içinde düğümlenmekteydi: ‘Beni çağıran kimdi?’” (Bilbaşar, 2020, s. 141).

“Etrafımızı çeviren zaman ve mekânın boyutları içindeyiz. Burada her şey hesaplı, sınırlı. Mavi sonsuzluk, tüm engellerden kurtarır mı insanı? Ah, ne kadar da tatlı bu ses.

‘Denize... Denize! Babanı da o çağırmişti’” (Bilbaşar, 2020, s. 149).

Zihni berraklaşan kahraman, kendisini çağıran sesi artık duymuştur. Kendine dışarıdan bakan kahraman, artık ölüm çemberine teslim olacaktır. Babasının kaderini ödünçleyen kahraman, denizin çağırışında huzur bulacaktır. “Deniz masalsıdır çünkü öncelikle en uzaklara

gitmiş gezginin dudaklarından dile gelir. Uzakları masallaştırır” (Bachelard, 2006, s. 170). Çocukluğundan beri özlemini çektiği masal diyarına denizin çağırışı ile kavuşacaktır artık. Varlığın özüne dönüş gibi, anne rahmi gibi saf ve berrak denizde yeniden huzur bulacaktır. “Deniz annedir, su mucizevi bir süttür; toprak kendi döl yataklarında ılık ve verimli bir gıda hazırlar; kıyılarda, bütün yaratıklara birtakım yağlı atomlar verecek olan göğüsler şişer. İyimsellik bir bolluktur” (Bachelard, 2006, s. 135).

“Suyla temas etmek her zaman yenilenmeyi temsil eder; çünkü eriyip giden daha sonra ‘yeniden doğacaktır’; çünkü suya batış, yaşamın ve yaratıcılığın potansiyelini çoğaltır ve geliştirir. Erginleme ritüellerinde su, bir ‘yeniden doğum’ bahşeder; büyüsel ritüellerde iyileştirir, cenaze törenlerinde ölümden sonra doğumu garantiler” (Şenesen-Okuşluk, 2018, s. 361).

Deniz imgesi, sonsuzluk ve sınırsızlığı temsil ettiği gibi aynı zamanda arınma ve yeniden doğuşu da simgeler. Dünyasını yitirdiğini düşünen ve sınırsızlığı arzulayan kahraman, sonsuza karışmak isteyecektir. Aslında bu karışma, bir yitim değil sonsuzluk algısı ile donanmış bir yeniden doğuş gibi görülecektir. Var olduğu hayatta tutunmaya çalışan kahramanın arzu nesnesi artık denize karışmak ve sınırlardan kurtulmaktır. Kahraman, babasının da aynı sınırsızlık hissi ile kanının köpürdüğünü ve aynı duygunun kendisini de sardığını sonunda anlamıştır (Bilbaşar, 2020, s. 149).

Babasının ölümünün ardındaki sırrı çözen kahraman için, içinde dönüp durduğu çember kırılmıştır. Sınırsızlık duygusu ile kavru lan kahraman, hayatı boyunca kıramadığı döngüyü o an kırarak sonsuza karışmıştır.

Sonuç

Denizin Çağırışı, derin bir yalnızlık ve ardından gelen yabancılaşma ile kimliğini yitirip kopuş yaşayan genç bir öğretmenin romanıdır. Babanın intiharının ardındaki bilinmezlik, annenin ölümü ile yiten huzur, öğretmeni bir yalnızlık duygusuna sürükleyerek çocukluğundaki düşlere tutunup gerçeklerden uzaklaşmasına sebep olmuştur.

Düşlerine tutunarak yaşamını sürdüren kahraman, önce bu durumdan memnun olsa da zaman geçtikçe kendine zarar verdiğini ve hayatını yaşayamadığını anlayacaktır. Farkındalığın gecikmesinin uyanışı da geciktirmesi olayların kırılma noktası olmuştur. Annesinin masallarındaki huzura ve babasının korkularına sarılarak yaşamını sürdüremeyeceğini anlayan kahramanın özellikle bir soyaçekim meselesi saydığı yaşantılardan kurtulamayacağını anlamasıyla yalıtılmışlık algısı üst düzeye çıkmıştır.

Güvensizlik ve kararsızlık duyguları ile bir çerçeveye hapsolan insanın hata yapması kaçınılmazdır. Kahramanın son hatası nişanlısını masallardaki sarışın kadın imgesi için kaybetmesi olmuştur. Yalnızlık ile başlayan çürüme, yabancılaşma duygusunun da eklenmesiyle kahramanı dayanamayacağı bir yaşam döngüsüne hapsetmiştir.

Sonunda; yaşanan derin yalnızlık ve ardından gelen yabancılaşma hissi, kahramanın kendi hayatına dışarıdan bakmasına sebep olmuştur. Sonuç olarak kopuş yaşayan ve kendi deyi mi ile “dünyasını yitiren” kahraman, babası ile aynı kaderi paylaştığını anlar. Yazgı tekrar etmiştir ve sınırsızlık algısı ile kaynayan kan sonsuza karışmıştır. Böylece zaman ve mekân duygusundan arınarak gerçek özgürlüğe kavuşmuştur.

Bu çalışmada, Denizin Çağırışı isimli romanda yer alan yalnızlık ve yabancılaşma izlekleri tespit edilip bu izleklerin arka planında yer alan olaylar irdelenmiştir. Arka planda yer alan olayların irdelenmesi kolektif bilinçdışı ve gizil imgelerin insan zihni ve dolayısıyla yaşantısı için

nasıl bir önem taşıdığını ortaya koymuştur. Bu sayede adeta bir deniz gibi derin ve sonsuz olan insan zihninin ve yaşam algısının arkasındaki gerçekler ifade edilmiştir.

Kaynakça

- Adler, A. (2006). *İnsanı tanıma sanatı* (9. baskı). Say.
- Adler, A. (2002). *Sosyal duygunun gelişiminde bireysel psikoloji*. Hayat.
- Algül, A. (2014). Kemal Bilbaşar'ın denizin çağırışı romanına psikanalitik açıdan bir bakış. *Türkiyat Araştırmaları*, (20), 7-26.
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın poetikası* (1. baskı). (A, Derman, Çev.). Kesit.
- Bachelard, G. (2006). *Su ve düşler-maddenin imgelemi üzerine bir deneme* (1. baskı). (O, Kunal, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Bilbaşar, K. (2020). *Denizin çağırışı* (4. baskı). Can.
- Binbirçiçek, A. E. (2017). *J. P. Sartre'da yabancılaşma fenomeni* (1. baskı). Pales.
- Dan, S. (2019). *Yabancılaşma-Marx'ın teorisine bir giriş* (2. baskı). Marx21 Yayınları.
- Ertoyl, M. (2007). *Yabancılaşma kader mi, tercih mi?* (1. baskı). Lotus.
- Gasset, Y. O. (1999). *İnsan ve "berkes"* (2. baskı). Metis.
- Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve sonrası* (8. baskı). Remzi.
- Göka, E. (2020). *Yalnızlık ve umut* (1. baskı). Kapı.
- Onat, N. (2013). *Kamusal alan ve sınırları* (1. baskı). Durak.
- Osmanoğlu, Ö. (2016). Hegel'den Marcuse'ye yabancılaşma olgusu. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 65-92.
- Özcan, T. (2000). Romanda sosyal ortam. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 99-110.
- Sayers, S. (2018). *Marx ve yabancılaşma-Hegelyan temalar üzerine yazılar* (1. baskı). (F, Sarı, Çev.). Kor Kitap.
- Sazyek, H. (2008). *Abdülhak Şinasi Hisar'ın romanlarında özel yabancılaşma* (1. baskı). Akçağ.
- Shayegan, D. (1991). *Yaralı bilinç* (1. baskı). Metis.
- Soyşekerci, H. (2018). *Denizin çağırışı'nda varoluşun gizemi*. Oggito. <https://oggito.com/icerikler/denizin-cagirisinda-varolusun-gizemi/63363>. (Erişim tarihi: 25.08.2022).
- Şenesen-Okuşluk, R. (2018). *Anadolu efsanelerinde sular ve su imgeleri üzerine arketipsel bir değerlendirme* [Bildiri sunumu]. 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Ankara.